

Boganmeldelser

Erik Ib Schmidt: *Fra psykopatklubben. Erindringer og optegnelser*. København: Gyldendal, 1993. 418 s.

Erik Ib Schmidt har haft en centralt placering i udformning af dansk efterkrigs politik som personlig rådgiver for stats- og finansministre og leder i centraladministrationen. Hans nye erindringsbog er derfor meget velkommen, fordi den giver en førsthåndsskildring af samspillet mellem politikerne og deres rådgivere på Slotsholmen.

Erik Ib Schmidt beskriver i bogens indledning sin familiebaggrund, og de påvirkninger han blev udsat for i skole og gymnasium i 1920'erne. Interessen for samfundsproblemer førte hurtigt til et partipolitisk engagement, derimod var vejen til økonomiuddannelsen mere snørklet.

Erik Ib Schmidt valgte i 1929 at studere filosofi og psykologi efter at have konsulteret professor Jørgen Jørgensen. Beskrivelsen af de på mange måder luksuriøse studievilkår i 1930'erne må forekomme vore dages studerende uvirkelig. Studietiden kunne blive lang, og der blev både plads til studenterpolitiske aktiviteter og til sideløbende at følge forelæsnings i matematik og fysik. Derimod vil nutidens studerende nok bedre kunne forstå Erik Ib Schmidts ønske om at færdiggøre sin magisterafhandling i udlandet.

Under opholdet ved Universitetet i Berlin 1932-33 kom Erik Ib Schmidt i nærkontakt med Hitlers SA'er. Erik Ib Schmidt havde været uforsigtig nok til at lade den lokale kommunistiske partiafhandling opsætte en stor rød transperant med paroler på sin balkon. Dagen efter rigsdagsbrandens vækkedes han af en større overfaldskommando bestående af 5-6 SA-folk ledsaget af nogle politibetjente. »De brune larmede godt op, da de så Lenins samlede værker og megen anden god kommunistisk litteratur«, s. 93. Erik Ib Schmidt fik konfiskeret sine bøger og papirer, som omfattede det

næsten færdige manuskript til magisterafhandling i psykologi.

Efter sin hjemkomst besluttede Erik Ib Schmidt at opgive psykologistudiet. Motivationen for en universitetskarriere var gået tabt, og ønsket om at vide mere om samfundsforhold førte ham over i politistudiet. Ventetid på et halvt år inden starten på det nye studie tilbragtes i Moskva, som oversætter ved Kominterns internationale bogforlag.

Opholdet i Moskva og partiarbejdet efter hjemkomsten og frem til bruddet med komunisterne i 1939 optager en væsentlig større plads i erindringerne end selv politistudiet. Erik Ib Schmidt kom til studiet med erfaringer fra det forskningsorienterede psykologistudie, og hans overbærenhed med lærerne har nok været mindre end de øvrige studerendes. Alligevel er hans vurdering af studiet ikke radikalt forskellig. Miljøet i København var snævert og uddannelsen præget af, at politikerne stadig var orienteret mod statistikproduktion. Deres arbejdsområde var endnu i 1930'erne begrænset, og det var ikke for alvor lykkedes at trænge igennem i den offentlige administration, som domineredes af jurister.

Det blev krigsadministrationen snarere end 1930'ernes regulering, som skabte behov for nationaløkonomisk sagkundskab og dermed grundlaget for politikerne fremtrængen. Både i Generalsekretariatet for regeringens beskæftigelsesudvalg og i Varedirektoratet, hvor han selv blev ansat i 1941 som nybagt kandidat, arbejdede grupper af yngre økonomer med planlægning af efterkrigstiden. Finansministeriet var betydeligt svagere bemanded, og Erik Ib Schmidt blev i 1946 henvist over som personlig rådgiver for Thorkil Kristensen, som havde opdaget, at der ikke var nogen i ministeriet, han kunne snakke økonomi med.

I Finansministeriet indledte Erik Ib Schmidt et tæt samarbejde med Viggo Kampmann, som videreførtes efter oprettelsen af

Boganmeldelser

Erik Ib Schmidt: *Fra psykopatklubben. Erindringer og optegnelser*. København: Gyldendal, 1993. 418 s.

Erik Ib Schmidt har haft en centralt placering i udformning af dansk efterkrigs politik som personlig rådgiver for stats- og finansministre og leder i centraladministrationen. Hans nye erindringsbog er derfor meget velkommen, fordi den giver en førstehåndsskildring af samspillet mellem politikerne og deres rådgivere på Slotsholmen.

Erik Ib Schmidt beskriver i bogens indledning sin familiebaggrund, og de påvirkninger han blev udsat for i skole og gymnasium i 1920'erne. Interessen for samfundsproblemer førte hurtigt til et partipolitisk engagement, derimod var vejen til økonomiuddannelsen mere snørklet.

Erik Ib Schmidt valgte i 1929 at studere filosofi og psykologi efter at have konsulteret professor Jørgen Jørgensen. Beskrivelsen af de på mange måder luksuriøse studievilkår i 1930'erne må forekomme vore dages studerende uvirkelig. Studietiden kunne blive lang, og der blev både plads til studenterpolitiske aktiviteter og til sideløbende at følge forelæsnings i matematik og fysik. Derimod vil nutidens studerende nok bedre kunne forstå Erik Ib Schmidts ønske om at færdiggøre sin magisterafhandling i udlandet.

Under opholdet ved Universitetet i Berlin 1932-33 kom Erik Ib Schmidt i nærkontakt med Hitlers SA'er. Erik Ib Schmidt havde været uforsigtig nok til at lade den lokale kommunistiske partiafhandling opsætte en stor rød transperant med paroler på sin balkon. Dagen efter rigsdagsbrandens vækkedes han af en større overfaldskommando bestående af 5-6 SA-folk ledsaget af nogle politibetjente. »De brune larmede godt op, da de så Lenins samlede værker og megen anden god kommunistisk litteratur«, s. 93. Erik Ib Schmidt fik konfiskeret sine bøger og papirer, som omfattede det

næsten færdige manuskript til magisterafhandling i psykologi.

Efter sin hjemkomst besluttede Erik Ib Schmidt at opgive psykologistudiet. Motivationen for en universitetskarriere var gået tabt, og ønsket om at vide mere om samfundsforhold førte ham over i politistudiet. Ventetid på et halvt år inden starten på det nye studie tilbragtes i Moskva, som oversætter ved Kominterns internationale bogforlag.

Opholdet i Moskva og partiarbejdet efter hjemkomsten og frem til bruddet med komunisterne i 1939 optager en væsentlig større plads i erindringerne end selv politistudiet. Erik Ib Schmidt kom til studiet med erfaringer fra det forskningsorienterede psykologistudie, og hans overbærenhed med lærerne har nok været mindre end de øvrige studerendes. Alligevel er hans vurdering af studiet ikke radikalt forskellig. Miljøet i København var snævert og uddannelsen præget af, at politikerne stadig var orienteret mod statistikproduktion. Deres arbejdsområde var endnu i 1930'erne begrænset, og det var ikke for alvor lykkedes at trænge igennem i den offentlige administration, som domineredes af jurister.

Det blev krigsadministrationen snarere end 1930'ernes regulering, som skabte behov for nationaløkonomisk sagkundskab og dermed grundlaget for politikerne fremtrængen. Både i Generalsekretariatet for regeringens beskæftigelsesudvalg og i Varedirektoratet, hvor han selv blev ansat i 1941 som nybagt kandidat, arbejdede grupper af yngre økonomer med planlægning af efterkrigstiden. Finansministeriet var betydeligt svagere bemandede, og Erik Ib Schmidt blev i 1946 hentet over som personlig rådgiver for Thorkil Kristensen, som havde opdaget, at der ikke var nogen i ministeriet, han kunne snakke økonomi med.

I Finansministeriet indledte Erik Ib Schmidt et tæt samarbejde med Viggo Kampmann, som videreførtes efter oprettelsen af

Det Økonomiske Sekretariat i 1947. Med Viggo Kampmann som chef, fik DØS en central placering som administrativt center for samordning af den økonomiske politik. DØS bidrag til udarbejdelsen af det danske langtidsprogram til OEEC var med til at slå institutionens status fast. Planerne i VK-regeringen om at nedlægge DØS passede derfor heller ikke Thorkil Kristensen. Han havde god brug for al den bistand han kunne få, og løsningen blev at DØS-medarbejderne overførtes til Erik Ib Schmidt i Finansministeriet.

Bogens sidste halvdel er en gennemgang af markante episoder i dansk økonomisk politik, som giver Erik Ib Schmidt lejlighed til at reflektere over embedsmandsrollen og den politiske beslutningsproces. Man får ved læsningen et klart indtryk af, at selv om departementschefer og andre ledende embedsmænd ofte var tæt på den politiske beslutningsproces, var der alligevel en del tilfælde, hvor den sagkyndige rådgivning ikke blev udslagsgivende. Både ved devalueringen i 1947 og 1967 måtte embedsmændene bøje af over for politikerne. Resultatet blev, at ingen af devalueringerne blev fulgt op af den nødvendige følge-lovgivning, hvad Erik Ib Schmidt stærkt beklager.

For devalueringen i 1967 er det interessant at sammeligne med Erik Hoffmeyers beskrivelse af episoden i Nationalbankens historie. Beskrivelserne er stort set sammenfaldende, men der er dog nuanceforskelle ikke mindst i beskrivelsen af embedsmændenes rolle. Hoffmeyer omtaler beslutningsprocessen som overordentlig usammenhængende og uorganiseret, præget af at ingen ministre endsige embedsmænd turde gå imod Jens Otto Krag's ønske om at følge pundet fuldt ud. Også Erik Ib Schmidts beskriver episoden som til tider kaotisk men finder, at der hele tiden var en vis orden i kaos, fordi forløbet blev styret af en dreven forhandler som Krag. Samtidig fremgår det, at Hoffmeyer ikke var alene om sin afvisning af at følge pundet men blev støttet af »alle os embedsmænd«. Problemet var imidlertid, at rådgivningen fra embedsmænd og Nationalbank nok var en vigtig del af beslutnings-

grundlaget, men ikke alt afgørende. Krag tænkte og agerede primært politisk. Han ønskede at holde beslutningen åben, indtil det tidspunkt, hvor han havde rygdækning i fagbevægelsen og var i stand til at manøvre sig ind i en situation, som satte SF skatmat.

I gennemgangen af helhedsløsningen 1963 giver Erik Ib Schmidt et tilsvarende indblik i Krag's strategiske evner. Kurt Hansen og Erik Ib Schmidt havde på et tidligt tidspunkt udarbejdet et hemmeligt notat med hovedlinjerne til en samlet løsning, men Krag, der kun involverede få ministre, måtte afvente et forhandlingsammenbrud på arbejdsmarkedet før planen lanceredes.

Beskrivelsen af det følgende forhandlingsforløb må vække til eftertanke, hvis man naivt tror, at denne type forhandlinger bæres frem af en fælles samfundsøkonomisk forestilling. Da fagbevægelsen blev klar over, at Krag var eftergivende blev kravene hurtigt skruet op. De afsluttende forhandlinger mellem fagbevægelsens top, Krag og to socialdemokratiske ministre startede med en flaske portvin og en bedre middag, som hurtigt gav en animeret stemning. Erik Ib Schmidt ventede udenfor, men omkring midnat kom finansminister Poul Hansen ud med et mægtigt grin og højroed i hovedet. »Det er det værste, jeg har været med til«, sagde han, »nu hiver vi den ene mio. efter den anden fra dem«. Krag var godt tilfreds med slutresultatet, som lå væsentlig under, hvad han havde mandat til at acceptere fra de radikale. Fagbevægelsen var glad, fordi aftalen fordoblede puljen til generelle lønstigninger det andet overenskomstår. Smedenes formand Hans Rasmussen betroede da også 20 år efter Erik Ib Schmidt, at han dengang fandt lønstigningerne for store, og at »det ikke var uden grund, at Sven Heinicke [arbejdsgiverforeningens formand] græd, da puljen skulle fordeles«, s. 347.

Erik Ib Schmidts bog kan anbefales til alle økonomer og politologer, som forsker i politiske beslutningsprocesser og offentlig økonomi. Bogen indeholder en fordomsfri beskrivelse af en række af de vigtigste aktører inden for dansk efterkrigspolitik og giver et fremragen-

de indblik i forholdet mellem politikerne og embedsmænd på godt og ondt. Erindringerne slutter desværre i 1968 med dannelse af VKR-regeringen, men man må håbe på en fortsættelse enten i form af en samlet fremstilling eller som analyser af enkeltstående episoder, svarende til den netop offentliggjorte gennemgang af perspektivplanlægningen.

Litteratur:

- Hoffmeyer, Erik. 1993. *Pengepolitiske problemstillinger 1965-1990*. København.
Schmidt, Erik Ib. 1994. Omkring perspektivplanlægningen 1968-72. I Birgit Nüchel Thomsen. *Temaer og brændpunkter i dansk politik efter 1945*. Odense.

Niels Henrik Topp
Institut for Statskundskab, Københavns
Universitet.

de indblik i forholdet mellem politikerne og embedsmænd på godt og ondt. Erindringerne slutter desværre i 1968 med dannelse af VKR-regeringen, men man må håbe på en fortsættelse enten i form af en samlet fremstilling eller som analyser af enkeltstående episoder, svarende til den netop offentliggjorte gennemgang af perspektivplanlægningen.

Litteratur:

- Hoffmeyer, Erik. 1993. *Pengepolitiske problemstillinger 1965-1990*. København.
Schmidt, Erik Ib. 1994. Omkring perspektivplanlægningen 1968-72. I Birgit Nüchel Thomsen. *Temaer og brændpunkter i dansk politik efter 1945*. Odense.

Niels Henrik Topp
Institut for Statskundskab, Københavns
Universitet.